यो विद्वान् सहवासञ्च विवासञ्चैव पश्यति । तथैवैकत्वनानात्वे स दुःखात् प्रतिमुच्यते ।
यो न कामयते किञ्चिन्न किञ्चिदवमन्यते । इहलोकस्थ एवैष ब्रह्मभूयाय कल्पते ।
प्रधानगुणतत्त्वज्ञः सर्व्वभूतप्रधानवित् । निर्म्ममो निरहङ्कारो मुच्यते नात्र संशयः । ११२५
निर्द्वन्द्वो निर्नमस्कारो निःस्वधाकार एव च । निर्गुणं नित्यमद्वन्द्वं प्रशमेनैव गच्छति ।
हित्वा गुणमयं सर्व्वं कर्म्म जन्तुः शुभाशुभं । उभे सत्यानृते हित्वा मुच्यते नात्र संशयः ।
अव्यक्तयोनिप्रभवो बुद्धिस्कन्धमयो महान् । महाहङ्कारविटप इन्द्रियाङ्कुरकोटरः ।
महाभूतविशालश्च विशेषर्यति शाखिनः । सदापत्रः सदापुष्पः शुभाशुभफलोदयः ।
आजीव्यः सर्व्वभूतानां ब्रह्मवृक्षः सनातनः । एनं छित्त्वा च भित्त्वा च तत्त्वज्ञानासिना बुधः । ११३०
हित्वा सङ्गमयान् पाशान् मृत्युजन्मजरोदयान् । निर्म्ममो निरहङ्कारो मुच्यते नात्र संशयः ।
द्वाविमौ पक्षिणौ नित्यौ सखायौ चाप्यचेतनौ । एताभ्यान्तु परो योऽन्यश्चेतनावान् स उच्यते ।
अचेतनः सत्त्वसञ्ज्ञाविमुक्तः सत्त्वात् परं चेतयतेऽन्तरात्मा । स क्षेत्रवित् सर्व्वसंख्यातबुद्धिर्गुणातिगो मुच्यते सर्व्वपापैः ।

इति श्रीमहाभारते आश्वमेधिके पर्व्वणि अनुगीतापर्व्वणि गुरुशिष्यसंवादे सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७ ॥

॥ ब्रह्मोवाच ॥ केचिद्ब्रह्ममयं वृक्षं केचिद्ब्रह्मवनं महत् । केचित्तु ब्रह्म चाव्यक्तं केचित् परमनामयं ।
मन्यन्ते सर्व्वमप्येतदव्यक्तप्रभवाव्ययं । उच्छ्वासमात्रमपि चेद्योऽन्तकाले समो भवेत् । ११३५
आत्मानमुपसंगम्य सोऽमृतत्वाय कल्पते । निमेषमात्रमपि चेत्संयम्यात्मानमात्मनि ।
गच्छत्यात्मप्रसादेन विदुषां प्राप्तिमव्ययां । प्राणायामैरथ प्राणान् संयम्य स पुनः पुनः ।
दशद्वादशभिर्व्वाऽपि चतुर्विंशात्परं ततः । एवं पूर्व्वं प्रसन्नात्मा लभते यद्यदिच्छति ।
अव्यक्तात् सत्त्वमुद्रिक्तममृतत्वाय कल्पते । सत्त्वात् परतरं नान्यत् प्रशंसन्तीह तद्विदः ।
अनुमानाद्विजानीमः पुरुषं सत्त्वसंश्रयं । न शक्यमन्यथा गन्तुं पुरुषं द्विजसत्तमाः । ११४०
क्षमा धृतिरहिंसा च समता सत्यमार्ज्जवं । ज्ञानं त्यागोऽथ संन्यासः सात्त्विकं वृत्तमिष्यते ।
एतेनैवानुमानेन मन्यन्ते वै मनीषिणः । सत्त्वञ्च पुरुषश्चैव तत्र नास्ति विचारणा ।
आहुरेके च विद्वांसो ये ज्ञानपरिनिष्ठिताः । क्षेत्रज्ञसत्त्वयोरैक्यमित्येतन्नोपपद्यते ।
पृथग्भूतं ततः सत्त्वमित्येतदविचारितं । पृथग्भावश्च विज्ञेयः सहजश्चापि तत्त्वतः ।
तथैवैकत्वनानात्वमिष्यते विदुषां नयः । मशकोदुम्बरे चैक्यं पृथक्त्वमपि दृश्यते । ११४५
मत्स्यो यथाऽन्यः स्यादप्सु सम्प्रयोगस्तथा तयोः । सम्बन्धस्तोयबिन्दूनां पर्णे कोकनदस्य च ।

॥ गुरुरुवाच ॥ इत्युक्तवन्तस्ते विप्रास्तदा लोकपितामहं । पुनः संशयमापन्नाः पप्रच्छुर्म्मुनिसत्तमाः ।

इति श्रीमहाभारते आश्वमेधिके पर्व्वणि अनुगीतापर्व्वणि गुरुशिष्यसंवादे अष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८ ॥

॥ ऋषय ऊचुः ॥ को वा खिदिह धर्म्माणामनुष्ठेयतमो मतः । व्याहतामिव पश्यामि धर्म्मस्य विविधां गतिं ।
ऊर्द्ध्वं देहाद्वदन्त्येके नैतदस्तीति चापरे । केचित् संशयितं सर्व्वं निःसंशयमथापरे ।